

*Sandra Krtalić**

**LOVRE BOŽINA:
NOVČANA EKONOMIJA,
Novac i bankarstvo**

Fakultet ekonomije i turizma, Pula, 2004., 418 str.

Sve do prije jednog desetljeća unatrag sadržaj hrvatskih financija, posebno novčane ekonomije jedva da se mogao uspoređivati sa istim u odnosu na razvijene zemlje tržišnoga gospodarstva. No, u posljednjem su desetljeću dvadesetog stoljeća tranzicijske zemlje, pa tako i Hrvatska, nastojale stvoriti moderan novčani sustav i na taj se način prilagoditi brojnim zahtjevima i trendovima tržišnog svjetskog gospodarstva.

U nakladi Sveučilišta u Rijeci, Fakulteta ekonomije i turizma “Dr. Mijo Mirković” Pula objavljena je prošloga mjeseca knjiga prof. dr. Lovre Božine pod naslovom “Novčana ekonomija – novac i bankarstvo”. Cilj je ovoga znanstveno-publicističkog pothvata bio stvoriti znanstveni i informacijski sustav saznanja potrebnih za uspostavu i razvijanje novog i za potvrđivanje starog odnosa prema novcu i novčanoj ekonomiji kao i ukazati na iznimnu važnost novčane ekonomije, odnosno potvrditi ulogu i značaj monetarne politike u suvremenim uvjetima življenja i rada, odnosno u uvjetima globalizacije, tranzicije i održivog razvitka.

U postojećoj domaćoj literaturi mogu se prije svega pronaći knjige o novčanoj tj. o monetarnoj ekonomiji cijenjenog prof. dr. Antuna Šokmana, “alfe i omegje” hrvatske novčane ekonomije. Ovom knjigom prof. dr. Antun Šokman dobio je kvalitetnog nasljednika u području novčane ekonomije, nasljednika koji ima svoj put u razmatranju i koji nas uvodi u materiju novčane ekonomije sa drugoga stajališta, jer daje naglasak povezanosti teorije i empirije monetarne politike napisane u stilu knjiga iz američke literature o novčanoj ekonomiji.

* S. Krtalić, dr. sc., docentica na Fakultetu ekonomije i turizma “Dr. Mijo Mirković” Pula. Primljeno u uredništvo: 16. 6. 2004.

Upravo tako postavljeni ciljevi bili su odlučujući u izboru znanstvenih osnova, povijesnih okvira, pristupa, metoda i tehnika promišljanja i izlaganja u navedenoj knjizi. Kao znanstveno-teorijsku osnovu autor je odabrao znanstvena dostignuća najvećih svjetskih i domaćih teoretičara u predmetnom području. Pristup istraživanju povezan je i nadasve sustavan. Uspješno se koriste metode sustavne analize, te povijesne, logičke, kvantitativno-kvalitativne i komparativne metode.

Kako i sam naslov knjige kazuje, autor se bavio bitnim problemima vezanima uz područje novčane ekonomije, odnosno novčane, tj. monetarne politike. Rad su recenzirali ponajbolji hrvatski ekonomisti istovremeno profesori iz područja financija prof. dr. Vlado Leko i prof. dr. Davor Pojatina. Sadržaj djela razrađen je u opsegu od 418 stranica, a koncipiran je u sedam međusobno isprepletenih poglavlja, tj. dijelova. Svaki se dio knjige sastoji od nekoliko potpoglavlja, a u njima se obrađuju segmenti i komponente vezane uz novac i novčanu politiku. Njihov slijed je povezan i sustavno poredan i obuhvaća niz od najstarijih do najnovijih spoznaja o novcu i novčanoj politici, iskazanih u više od 150 bibliografskih jedinica i drugih izvora saznanja. Objašnjenja, stavovi, tvrdnje i argumenti popraćeni su sa 59 tablica, slika i grafikona. Poslije svakoga poglavlja knjige nalazi se i popis literature.

Rezultate svoga rada autor je izložio u sedam tematskih dijelova, pri čemu nas u svijet novca i novčane ekonomije uvodi i cijelo vrijeme vodi, objašnjavajući i razjašnjavajući materiju od prvoga do posljednjega poglavlja u društvu imaginarnih likova: profesora iz "Novčane ekonomije" Zdeslava Nakića, studentice Marte, Šimuna vlasnika ribarnice i njegovoga prijatelja Lovre i ekonomista Gabrijele, niza ljudi koji su svaki na svoj način povezani upravo novcem i zbivanjima vezanima uz novac.

Prvo je poglavlje knjige krenulo od pitanja što je uopće novac, otkuda dolazi i čemu služi? Unutar prvoga poglavlja namjera je autora bila objasniti što je znanost o novcu, otkuda potreba za novcem, odnosno opisuje i analizira nastanak i pojavu novca, osnovne karakteristike i obilježja novca kao povijesne, kulturne, ekonomske i pravne pojave, jednako kao i njegova razvitka usporedno s razvitkom gospodarstva do današnjih dana. Specifičan je pogled autora na "prikrivenu svrhu" novca odnosno na povezanost novca i vladanja ljudima u različitim vremenskim razdobljima, što u krajnjoj liniji nije previše remetilo opći razvitak emisije novca i sasvim je sigurno dobro došlo i korisno iskustvo u praksi. Prema riječima imaginarnog profesora Nakića "... novac u svojim učincima i zakonitostima lijep je kao i ruža, no, teško je razloživ bez apologije...", što tijekom izlaganja u knjizi vodi prema evoluciji pojavnih oblika i vrijednosti novca koji su u središtu analize drugoga dijela knjige. Autor analizira i objašnjava ekonomske razloge evolucije novca i kako je tekao evolucijski put njegovih pojavnih oblika od robnog, kovanog sve do papirnog i knjižnog novca. U ovome poglavlju iscrpno su objašnjeni svi elementi vezani uz razvitak novca kao integralnog dijela suvremenoga gospodarstva s naglaskom na teorije koje razlažu pojam novca kroz evoluciju njegovih funkcija i oblika. Na svršetku drugoga dijela razjašnjen je značaj novčane razmjene, pri čemu je naglasak na tome da sve mora imati određenu cijenu, jer će tako uvijek dolaziti do razmjene

u društvu, a što će se odražavati kroz novčane sustave, odnosno biti povezano s kreditom i njegovom ulogom u gospodarstvu, na što se nadovezuje treći dio knjige koji s prvim i drugim dijelom čini međusobno povezanu cjelinu. U trećem dijelu autor na kompleksan način razjašnjava razvoj novčanih sustava te kako su se oni tijekom vremena mijenjali, te razliku termina valuta u odnosu na termin važenje. Većim dijelom ovo poglavlje razjašnjava sustav zlatnog standarda kao sustav vezane vrijednosti novca, te bimetalistički i monometalistički novčani sustav.

U četvrtome dijelu autor se bavi pitanjima vezanima uz vrijednosti novca razloženih kroz teorije o vrijednosti novca koje su i u prijašnjim dijelovima knjige parcijalno bile razjašnjene kao i promjene vrijednosti novca koje se zbivaju unutar nacionalnog gospodarstva, počevši od objašnjavanja pojma deprecijacije, inflacije, devalvacije do aprecijacije, revalvacije novca i stabilizacije kupovne moći koja se mora provesti na razini na kojoj se tečaj i kupovna moć novca stvarno nalaze nakon provedene deflacije u tijeku koje se povećala kupovna moć novca, odnosno smanjila opća razina cijena.

Upoznavši čitatelja u prva četiri poglavlja s osnovnim, i uvodnim elementima o novcu, u petome dijelu knjige razmatra probleme vezane uz kredit i kreditni odnos, odnosno razmotreni su svi aspekti povezani uz emisiju i multiplikaciju kredita, s utjecajem kreditne ekspanzije na gospodarski život, pri čemu kredit nema samo ekonomski značaj proizašao iz njegove multiplikacije, već i oblik prijenosa kupovne moći. Kod toga banka kao financijska institucija i gospodarska jedinica postaje posebno zanimljiva, čime je autor otvorio put za šesti dio knjige u kojem se bavi upravo razmatranjima o financijskim institucijama, gdje je razmotren problem funkcija financijskih posrednika, i kako se ta funkcija odražava u njihovoj imovinskoj bilanci i u bilancama gospodarskih jedinica, tj. institucionalnog sektora. Kao financijska institucija banka je najznačajniji čimbenik novčanog i kreditnog sustava i mnogobrojnih bankarskih poslova, u tijeku kojih nastaju odnosi u prometu novca i kredita, i nenovčanih financijskih oblika. Bilanca Grgur banke d.d. Bulić poslužila je kao izvrstan primjer razjašnjavanja materije unutar svih poglavlja knjige, razlažući i ovdje kompleksnu i zahtjevnu materiju o organizacijskom i financijskom ustroju banke, problema dokapitalizacije, odnosno kapitalne povezanosti banaka.

U posljednjem dijelu knjige obrađena je novčana politika sa svim svojim bitnim dijelovima, a naglasak je bio na financijskim institucijama koje kreiraju i emitiraju novac, na novčanim agregatima i na instrumentima novčane, odnosno monetarne politike. Novčana je politika iznimno značajna i zato, valja uvijek imati na umu krajnje učinke različitih instrumenata novčane politike u njezinu provođenju zbog mogućih posljedica koje će se odraziti na nacionalno gospodarstvo, odnosno na sve čimbenike koji su u vezi s količinom novca u opticaju, a čiji su odnosi zasnovani upravo na njihovim bilančnim odnosima što se međusobno isticalo i povezivalo u svim dijelovima ove knjige.

Upravo povezanost i jezgrovitost daju osnovna obilježja naslovu knjige, a sadržaj djela jasno odražava aktualnost tematike. Stil autora odlikuje se jedno-

stavnošću i logičnošću, kao i vidljivim izvrsnim poznavanjem obrađene materije u knjizi, koja pokazuje koherentnost svih dijelova i podijelova strukturiranih u konceptualno jedinstvenu cjelinu, pa je tako autoru ovom knjigom uspjelo svojim životnim, a nadasve bogatim profesionalnim znanstvenim i praktičnim iskustvom i te kako dobro sjediniti teoriju i praksu novčane ekonomije i time dati značajan doprinos u obogaćivanju literature iz ovog područja, pa knjiga predstavlja doprinos znanosti u području predmeta koji se obrađuje, i kao takva ima bitna obilježja sveučilišnog udžbenika. Povodeći se sjećanjima na Vjekoslava Holjevca te kako je započeo svoj životni, radni i kasnije sveučilišni put od tadašnje Narodne banke Hrvatske finim nitima autor je ispleo i ispričao priču o novcu, njegovoj svrsi, kako se taj novac rađa i što se s njime zbiva u njegovu životnom vijeku, odnosno novčanoj ekonomiji na njemu svojstven, zanimljiv način, pa je uspjeh autora vidljiv i u tome što je knjiga ažurna, napisana logično i koncizno, dobro koncipirana, a dijelovi su povezani, metode istraživanja dobro odabrane, stavovi valjano obrazloženi, a rezultati istraživanja potkrijepljeni su kroz primjere s imaginarnim likovima studentice Marte, ekonomiste Gabrijela i ostalih, što je učinilo njezin sadržaj zanimljivijim, a materiju plastičnijom.

Zaključno je potrebno istaknuti da je ova knjiga zanimljiva zbog više razloga, jer predstavlja djelo aktualne tematike i povezuje teoriju i praksu i obuhvaća predmetnu materiju znanstvenom utemeljenošću, strukturiranošću, multidisciplinarnom obradom, ilustrativnošću i potiče na učenje i razmišljanje. U središtu autorova istraživanja i izlaganja jest novac sa svim njegovim "manama i prednostima" u njegovom prirodnom i društvenom okruženju. Autor je opisao i prikazao značaj, ciljeve i instrumente novčane ekonomije s teoretskog i praktičnog aspekta i ostavio otvoren put i prostor koji se odnosi na monetarnu analizu.

Knjiga će biti popularno štivo namijenjeno i preporučeno ponajprije studentima i svim profesorima, istraživačima, jednako kao i poduzetnicima i gospodarstvenicima koji djeluju unutar područja financijske teorije i prakse, ali i šire, jer se na jednome mjestu mogu pronaći osnovni elementi teorije i prakse značajni za područje monetarne odnosno novčane ekonomije. Ova knjiga i samo pitanje iz prvog djela knjige: "Zašto studenti s teškoćom i ne baš velikim interesom pripremaju kolegij "Novčana (monetarna) ekonomija", moglo bi promijeniti odnos studenata prema novčanoj ekonomiji i njezinu razumijevanju.

Na kraju što drugo, nego čestitati autoru na uspješno obavljenom znanstveno-istraživačkom radu sa željom da tako nastavi, jer je svojim završnim rečenicama u knjizi otvorio neka nova pitanja na koja će se morati odgovoriti, i koja će se i ubuduće javljati, a upravo je to ono što motivira pravog znanstvenika na nova istraživanja i otkrivanja istine i objavljivanje rezultata. Neka ova knjiga bude svjetli primjer svima nama, a osobito svima koji se bavimo monetarnom i fiskalnom politikom.